



Iwona Sójkowska
Biblioteka Politechniki Łódzkiej

Wystawy w Bibliotece Politechniki Łódzkiej w ujęciu historycznym

Wystawy w Bibliotece Politechniki Łódzkiej w ujęciu historycznym^[1]

Organizacja wystaw jest jedną z form działalności każdej biblioteki, za pośrednictwem której realizowane są różne funkcje. Najpowszechniejszą, choć nie jedyną, jest funkcja popularyzowania czytelnictwa. W poprzednim ustroju politycznym wystawy często wykorzystywano w bibliotekach akademickich jako wsparcie w realizacji zadań w zakresie wychowania w duchu socjalizmu^[2]. Obecnie w ten sposób promuje się osiągnięcia nauki i techniki, kulturę i sztukę.

Działalność wystawiennicza Biblioteki Politechniki Łódzkiej (BPŁ, BGPŁ)^[3] rozwinęła się w latach 50., kilka lat po utworzeniu uczelni oraz biblioteki w jej strukturze. W latach 60. odbywało się nawet kilkanaście wystaw w ciągu roku. W kolejnych dziesięcioleciach ich liczba malała. W XXI w. przygotowuje się zaledwie kilka wystaw w ciągu roku. Mają one jednak zdecydowanie większą wartość dla odbiorców, szczególnie w zakresie promocji kultury. Motywy tematyczne wystaw na przestrzeni lat ulegały zmianom. W okresie powojennym oraz w kolejnych latach socjalizmu związane były nie tylko z codzienną działalnością biblioteki czy uczelni, ale także podyktowane względami politycznymi i wytycznymi propagandowymi. Analiza działalności wystawienniczej Biblioteki Politechniki Łódzkiej oparta została na wybranych przykładach w celu zasygnalizowania wszechstronności tematów wystaw.

Najdłuższą tradycją wystawienniczą w historii biblioteki charakteryzują się nowe nabytki. Od początku był to doskonały sposób na zainteresowanie czytelników zasobami biblioteki. Podobny charakter miały wystawy nowości wydawniczych organizowane na terenie BGPŁ przez dwa największe wydawnictwa naukowe – PWN i WNT. Tradycję tę podtrzymywano do 2002 r. Niemal do lat 90., cyklicznie w maju, odbywały się tematyczne wystawy z okazji Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy. Każdego roku gromadzono inne eksponaty, choć cel pozostawał ten sam – uwrażliwiać widzów na sztukę, naukę i kulturę. W 1958 r. wystawę zatytułowano „Architektura starożytna”, a w 1960 r. „Polska sztuka ludowa i piękno polskich miast zachodnich”, podczas której oprócz książek zaprezentowano także ozdobne plansze. W podobnym, cyklicznym rytmie urządzano wystawy z okazji Dni Książki i Prasy Technicznej. Różniły się one jedynie zasięgiem tematycznym, który w tym przypadku ograniczony został do popularyzacji literatury o charakterze technicznym. Przykładowo, w 1968 r. podczas XI Dni Książki i Prasy Technicznej zaprezentowano eksponaty pod hasłem „Motoryzacja i automatyzacja w przemyśle” oraz „Informacja i książka w służbie postępu technicznego”.

Dużą popularnością w środowisku naukowym uczelni oraz regionu cieszyły się wystawy dotyczące rozwoju włókiennictwa. Łódź jako największy okręg przemysłu włókienniczego mogła poszczycić się wybitnymi osiągnięciami zarówno w zakresie wiedzy teoretycznej, jak i jej praktycznego zastosowania. Ukazywało się wiele publikacji dokumentujących wyniki badań, które prezentowane były podczas wystaw, wzbudzając zainteresowanie środowiska. Szczególnie warto podkreślić wyraźne zaciekawienie studentów Wydziału Włókienniczego Politechniki Łódzkiej, dla których wystawy publikacji stanowiły dodatkową motywację do zgłębiania tajników tej dziedziny. Wystawy miały charakter cykliczny i odbywały się co pięć lat, np. w 1969 r. z okazji jubileuszu 25-lecia przemysłu włókienniczego w Łodzi.

Chlubną tradycją, kontynuowaną do lat 90., było przygotowywanie październikowych ekspozycji tematycznie związanych z wykładem inauguracyjnym. W 1975 r. tematem przewodnim wykładu i wystawy zarazem była „Inżynieria chemiczna – nowe kierunki rozwoju i zastosowania”. W 1988 r. inaugurację roku akademickiego ilustrował pokaz „Odzież – kaprys mody czy obiekt techniczny”. Natomiast w 1990 r. wykład nt. „Z zagadnień geotechniki stosowanej” wspomagany był prezentacją publikacji związanych z tą dziedziną.

Inną ciekawą inicjatywą realizowaną przez wiele lat było przygotowywanie wystaw towarzyszących odbywającym się w uczelni sympozjom, seminariom i konferencjom. W 1960 r. ekspozycja zatytułowana „Termometria termoelektryczna” stanowiła ilustrację do sympozjum o tym samym temacie. W 1962 r. odbyła się wystawa „Geodezja” przygotowana na ogólnokrajowe seminarium nt. „Mechanika gruntów i

fundamentowania". Jednocześnie biblioteka włączyła się w ogólnopolską akcję pod hasłem humanizacji środowiska technicznego. Od 1959 r. przygotowywano wystawy podkreślające istotę i piękno sztuki, wspomagając odbywające się w uczelni odczyty o charakterze humanistycznym^[4]. Warto wskazać kilka tytułów takich ekspozycji: „Sztuka odrodzenia”, „Sztuka baroku”, „Sztuka XX wieku”, podczas których ekspozatami były książki z zakresu sztuki i reprodukcje słynnych malarzy. W 1962 r. podczas wystawy „Humanistyka w zbiorach Biblioteki Głównej” pokazano lokalnie zgromadzone wydawnictwa encyklopedyczne i słownikowe oraz językoznawcze i literaturoznawcze. Ponadto popularyzowano osiągnięcia wielkich Polaków, czego przykładem może być wystawa z 1973 r. pt. „Życie i twórczość M. Kopernika”. Tradycja humanizacji technicznego środowiska pracowników kontynuowana była w kolejnych dziesięcioleciach, czego dowodem może być wystawa zorganizowana w 1998 r. z okazji dwusetnej rocznicy urodzin Adama Mickiewicza, dokumentująca życie i twórczość narodowego wieszcza.

W nawiązaniu do obowiązujących po wojnie układów politycznych upamiętniano ważne wydarzenia dla państw bloku wschodniego. Przede wszystkim organizowano pokazy z okazji rocznicy urodzin W. I. Lenina, gromadząc publikacje oraz fotografie dotyczące życia i działalność uznanego wówczas przywódcy oraz ekspozycje potwierdzające bliskość kontaktów Polski z ZSRR, np. „Leningrad – miasto i bohater” czy „Architektura Moskwy”. Ponadto każdego roku kultywowano Dni Techniki Radzieckiej, prezentując nowości wydawnicze wschodnich sąsiadów, które dokumentowały osiągnięcia technologiczne. Niemal do końca lat 80., w BGPŁ wspólnie z Towarzystwem Przyjaźni Polsko-Radzieckiej organizowano wystawy upamiętniające rocznicę rewolucji październikowej. Przykładowo, w 1962 r. z okazji 44 rocznicy rewolucji zgromadzono 104 ekspozaty przedstawiające: teoretyków rewolucji, istotę socjalizmu, dzieje Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji, dzieła Lenina, Marksa i Engelsa, a także publikacje o charakterze biograficznym wymienionych postaci. W 1986 r. o rocznicy rewolucji październikowej przypomniała wystawa „ZSRR – pierwsze państwo socjalistyczne”. O istnieniu wspólnoty państw socjalistycznych świadczyły także ekspozycje nowości wydawniczych z zakresu techniki, ukazujących się na terenie państw bloku wschodniego.

W działalności wystawienniczej BGPŁ nawiązywano również do wydarzeń o charakterze wewnątrzuczelnianym, podkreślając istotę istnienia biblioteki, jej wkład w działalność dydaktyczną uczelni oraz w rozwój nauki. W 1958 r. zaprezentowano ekspozaty pod hasłem „Księgozbiór BGPŁ pomaga w realizowaniu zadań naszej uczelni”. Natomiast rok później z okazji jubileuszu przedstawiono „Dorobek piśmienniczy pracowników Politechniki Łódzkiej w okresie 15-lecia”. Była to dotychczas największa wystawa (zgromadzono około 1400 ekspozatów), połączona z uroczystościami w uczelni. Popularyzacja osiągnięć naukowych poprzez eksponowanie publikacji na ich temat stało się tradycją biblioteki, do której cyklicznie powracano co pięć lat podczas oficjalnych obchodów jubileuszowych.

Warto przybliżyć także inne wystawy wspomagające promocję nauki w uczelni i samą uczelnię. W 1968 r. zorganizowano dwie ważne ekspozycje. Pierwsza upamiętniała noblistów z dziedziny fizyki i chemii w latach 1962–1967, a druga rozwój szkolnictwa wyższego w Polsce w okresie 1937–1967. Na początku lat 70. wzrosło społeczne zainteresowanie dynamicznie rozwijającą się gałęzią chemii – polimerami, które znalazły swoje zastosowanie w innych dziedzinach wiedzy oraz w przemyśle. Prowadzone na uczelni badania nad polimerami stały się inspiracją do przygotowania ekspozycji na ten temat.

Pod koniec lat 70. nawiązano kontakty z biblioteką British Council, z którą wspólnie przygotowywano ekspozycje literatury anglojęzycznej, akcentując konieczność znajomości języków obcych, a przede wszystkim języka angielskiego, coraz częściej wykorzystywanego do komunikowania się w świecie nauki. Wystawy były ukierunkowane tematycznie na konkretną dziedzinę wiedzy, np. w 1977 r. miała miejsce ekspozycja „Electrical Engineering”, w 1978 r. „Computers and Their Application”, a w 1979 r. czytelnikom BGPŁ pokazano angielską literaturę z dziedziny chemii. Po zakończeniu wystawy część ekspozatów przekazywana była nieodpłatnie do biblioteki.

Doniosłym wydarzeniem w historii uczelni były obchody setnej rocznicy urodzin twórcy i pierwszego rektora PŁ prof. B. Stefanowskiego w 1983 r. Biblioteka włączyła się w tę uroczystość, prezentując ekspozaty przybliżające biografię i dorobek naukowy wielkiego naukowca, wspaniałego i oddanego swojej pracy człowieka. Dwudziestolecie współpracy naukowej z Wyższym Chemiczno-Technologicznym Instytutem w Sofii (Vissij Chimiko-Technologiceskij Institut – VChTI) upamiętniono w 1990 r. wystawą poświęconą wspólnej działalności naukowej obu ośrodków. Międzynarodowy wymiar miała także wystawa przygotowana w następnym roku i zatytułowana „Październik – listopad 1956 r. w Budapeszcie”. Powstała ona przy współudziale uczelnianego Koła Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Węgierskiej. Ekspozaty pochodziły ze zbiorów ambasady Republiki Węgierskiej, które wypożyczono BGPŁ.

W 1992 r. w bibliotece zgromadzono materiały dokumentujące „500-lecie Papiernictwa w Polsce – osiągnięcia Instytutu Papiernictwa i Maszyn Papierniczych PŁ”, a trzy lata później z okazji 70-lecia Łodzi akademickiej zaprezentowano na międzyuczelnianej wystawie dorobek naukowy i dydaktyczny PŁ wypracowany w ciągu 50. lat. Początkowo wystawę można było oglądać w łódzkim Teatrze Wielkim, skąd następnie przewieziono ją do Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. W 1996 r. z uwagi na zmiany organizacyjno-kadrowe w PŁ przygotowano ciekawą wystawę „Władze uczelni”, upamiętniającą uczonych piastujących najwyższe stanowiska w wieloletniej historii uczelni.

Duże znaczenie miała także wystawa urządzona w 1997 r., świadcząca o dynamicznym rozwoju

biblioteki, jaki miał miejsce w latach 90. Ekspozycja przedstawiała elektroniczne nośniki informacji naukowej – bazy danych na dyskietkach i dyskach optycznych CD-ROM. W 2001 r. biblioteka wzięła czynny udział w I Festiwalu Nauki i Sztuki. Z tej okazji przygotowano statyczną wystawę nt. „Tradycja i nowoczesność”, podczas której zaprezentowano stare i nowe narzędzia pracy bibliotekarza, nośniki informacji oraz historię komputeryzacji procesów bibliotecznych.

Tuż po przeniesieniu biblioteki do samodzielnego gmachu przy ul. Wólczańskiej, w 2002 r., utworzono muzeum biblioteki. Obecnie znajdują się w nim stałe ekspozycje pt. „Wczoraj i dziś Biblioteki”, „Najstarsze książki w zbiorach BGPŁ”, na których znalazły się przedmioty ilustrujące przeobrażenia biblioteki we wszystkich aspektach jej działalności m.in. zbiory, dokumenty, sprzęt. Zwiedzając nowoczesne wnętrza i podziwiając muzealne obiekty, można dostrzec, jak wielką przepaść kulturową oraz techniczną stanowią dwa wizerunki tej samej biblioteki. W pomieszczeniu muzeum odbywają się także okolicznościowe wystawy wydawniczych nowości zagranicznych. Ponadto gmach biblioteki stał się doskonałym miejscem do eksponowania prac studentów macierzystej uczelni. Dzięki współpracy z Instytutem Architektury PŁ w gmachu zgromadzono rzeźby, inne prace plastyczne, a nawet papier czerpany wykonany w Instytucie Poligrafii i Papiernictwa PŁ. W 2005 r. przygotowana została wystawa poświęconą historii gmachu biblioteki przedstawiająca stare ryciny i plany zagospodarowania budynku magazynowo-fabrycznego wzniesionego na początku XX w. dla jednego z łódzkich fabrykantów – F. W. Schweikerta^[5].

Analizując działalność wystawienniczą biblioteki, warto zwrócić uwagę na współpracę z zagranicznymi wydawnictwami. Pierwsza wystawa nowości technicznych wydawnictwa Verlag Chemie połączona z możliwością zakupu odbyła się w 1988 r. Kolejną przygotowano w 1991 r. przy współpracy z International Publishing Service. Od 1995 r. do współorganizatorów wystaw książkowych nowości technicznych dołączyły dwie firmy – Kubicz i ABE Marketing. W ostatniej dekadzie odbywały się one cyklicznie, kilkakrotnie w ciągu roku. Na wystawy zapraszano pracowników, doktorantów oraz studentów uczelni, którzy mogli zgłaszać propozycje zakupu książek do księgozbioru biblioteki. Składane dezyderaty realizowano zgodnie z możliwościami finansowymi księżnicy.

Przez dziesiątki lat przygotowaniem wystaw zajmowali się pracownicy Oddziału Informacji Naukowej, korzystając z pomocy koleżanek i kolegów z innych oddziałów, z którymi wspólnie pozyskiwano eksponaty rozproszone w poszczególnych agendach oraz poza siedzibą biblioteki, a nawet uczelni. Po zasiedleniu nowego, samodzielnego gmachu i utworzeniu muzeum ich organizację przejął Oddział Kontroli Księgozbioru i Doradztwa. Jedynie wystawy zagranicznych nowości wydawniczych przygotowywane są przez zespół Oddziału Gromadzenia Zbiorów, przy współpracy z firmami pośredniczącymi w ich zakupie.

Począwszy od 2007 r. działalność wystawiennicza znacznie się rozwinęła, a Biblioteka Politechniki Łódzkiej mimo statusu biblioteki naukowej o profilu technicznym rozpoczęła działalność promującą kulturę i sztukę. Zorganizowana wystawa „Przyłapani na czytaniu”^[6] – przedstawiająca sylwetki znanych osób „pochłoniętych” lekturą cieszyła się dużym zainteresowaniem. Sukces wystawy wpłynął na podjęcie decyzji o utworzeniu „Galerii BiblioArt” w pokoju katalogowym – miejscu charakteryzującym się dużym natężeniem ruchu. Przygotowaniem wystaw zajmuje się dwuosobowy zespół bibliotekarzy z Oddziału Informacji Naukowej. W galerii odbywa się kilka wystaw w ciągu roku. Prezentowane są prace studentów Akademii Sztuk Pięknych im. Wł. Strzebińskiego w Łodzi, Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. L. Schillera w Łodzi, Politechniki Łódzkiej. Nawiązano współpracę z innymi instytucjami kultury w regionie, a także poza Łodzią i jej okolicami. Warto wymienić choć kilka wystaw, aby zobrazować skalę działalności wystawienniczej Biblioteki Politechniki Łódzkiej^[7]:

1. „Moje podróże” – wystawa fotografii z podróży Piotra Pustelnika – alpinisty i himalaisty, pracownika Politechniki Łódzkiej.
2. „Bibliotekarz inny niż myślisz” – wystawa fotografii z okazji Dnia Bibliotekarza.
3. „Gilgamesz” – wystawa ilustracji Marka Żuławskiego do Eposu o Gilgameszu, prezentująca oryginalne serigrafie wykonane techniką kolażu, przygotowane do brytyjskiego wydania Gilgamesza. Prace wypożyczono ze zbiorów Muzeum Uniwersyteckiego w Toruniu.
4. „Sztuka portretu” – wystawa malarstwa i rzeźby zorganizowana wspólnie z pabianicką Pracownią Artystyczną ARTGO.
5. „Poezja kształtu” – wystawa fotograficzna Leszka Mieczysława Jordana przedstawiająca architekturę miasta Łodzi z przełomu XIX i XX wieku.
6. „ORP GROM – w 70. rocznicę zatopienia” – wystawa fotografii przygotowana wspólnie z Muzeum Marynarki Wojennej i redakcją magazynu „Nurkowanie”.



Fot. 1. Piotr Pustelnik podpisujący fotografie z podróży.



Fot. 2. Wystawa ilustracji Marka Żuławskiego do Eposu o Gilgameszu.



Fot. 3. Wystawa "Poezja kształtu".
Źródło: Ze zbiorów BPL.

Biblioteka Politechniki Łódzkiej ukierunkowana na zaspokajanie potrzeb naukowo-dydaktycznych uczelni realizowała i nadal realizuje funkcję popularyzacji nauki, techniki, kultury i sztuki wśród społeczności akademickiej. Działania takie podejmowane są także w innych bibliotekach akademickich o profilu technicznym. Potwierdza to tezę, że bibliotekarstwo nie zaczyna się i nie kończy na książce...

Przypisy

[1] Artykuł stanowi fragment rozprawy doktorskiej autorki poświęconej historycznej analizie działalności Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. H. Tadeusiewicz.

[2] Zgodnie z ustawą o bibliotekach z 1968 r. biblioteki *służą rozwojowi nauki, kultury i gospodarki narodowej oraz socjalistycznemu wychowaniu społeczeństwa*. Zob. Ustawa z dnia 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach. *Dziennik Urzędowy* 1968 nr 12 poz. 63.

[3] Do 2006 r. biblioteka funkcjonowała pod nazwą Biblioteka Główna Politechniki Łódzkiej – BGPŁ.

[4] DRYLL, I. O bibliotece z prawdziwego zdarzenia. *Kurier Polski* 1961 R. 5 nr 9 z dn. 11.01.1961, s. 4.

[5] PRZYBYSZEWSKI, M. *Wystawa jubileuszowa „Pięć lat Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej w nowym gmachu 2002-2007”* [on-line]. [Dostęp 27 listopada 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebipol.p.lodz.pl/dlibra/doccontent?id=1872&dirids=81>.

[6] Inicjatorem i partnerem kampanii „Przyłapani na czytaniu” promującej książkę i czytelnictwo w Polsce jest Polska Izba Książki. Program wspiera Fundusz Komisji Europejskiej Kultura 2000.

[7] Informacja o wszystkich wystawach wraz ze zdjęciami znajduje się na stronie Politechniki Łódzkiej. *Politechnika Łódzka* [on-line]. [Dostęp 27 listopada 2010]. Dostępny w World Wide Web: http://www.p.lodz.pl/main,menu787,galeria_biblio-art_index.htm.

Bibliografia

1. DRYLL, I. O bibliotece z prawdziwego zdarzenia. *Kurier Polski* 1961 R. 5 nr 9 z dn. 11.01.1961, s. 4.
2. Galeria BiblioArt. W: *Politechnika Łódzka* [on-line]. [Dostęp 27 listopada 2010]. Dostępny w World Wide Web: http://www.p.lodz.pl/main,menu787,galeria_biblio-art_index.htm.
3. PRZYBYSZEWSKI, M. „Historia zaklęta w kamieniu” – rys historyczny budynku Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej. W: *Sprawozdanie z działalności BGPŁ w 2004 r.* Łódź, 2004. Na prawach rękopisu.
4. PRZYBYSZEWSKI, M. *Wystawa jubileuszowa „Pięć lat Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej w nowym gmachu 2002-2007”* [on-line]. [Dostęp 27 listopada 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebipol.p.lodz.pl/dlibra/doccontent?id=1872&dirids=81>.
5. PRZYGOCKA, J. Propaganda książki w Bibliotece Głównej PŁ. *Biuletyn Informacyjny* 1960 nr 2, s. 3-10.
6. *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej*. [Rocz.]. Łódź 1960-. [Lata